

**Uchwała z dnia 8 grudnia 1994 r.
I PZP 51/94**

Przewodniczący SSN: Jadwiga Skibińska-Adamowicz, Sędzia SN: Walerian Sanetra, Sędzia SA: Andrzej Kijowski (sprawozdawca),

Sąd Najwyższy, w sprawie z powództwa Urszuli C. przeciwko Sądowi Rejonowemu w S. o zapłatę po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 8 grudnia 1994 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie, postanowieniem z dnia 30 września 1994 r., [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.:

Czy sędzia sprawujący funkcję przewodniczącego wydziału i pobierający z tego tytułu dodatek funkcyjny jest uprawniony do dodatku za sprawowanie patronatu nad aplikantami przewidzianego w § 5 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta R.P. z 10 marca 1994 r. w sprawie wynagrodzeń sędziów sądów powszechnych oraz asesorów i aplikantów (Dz. U. Nr 36, poz. 135) niezależnie od dodatku funkcyjnego ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Pobieranie dodatku funkcyjnego przez sędziego sprawującego funkcję przewodniczącego wydziału nie wyłącza jego uprawnienia do dodatku za sprawowanie patronatu nad aplikantami (§ 5 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 marca 1994 r. w sprawie wynagrodzeń sędziów sądów powszechnych oraz asesorów i aplikantów sądowych - Dz. U. Nr 36, poz. 135 ze zm.).

U z a s a d n i e n i e

Zagadnienie prawne rozstrzygnięte w sentencji niniejszej uchwały powstało na tle następującego stanu faktycznego:

Powódka Urszula C. jest sędzią Sądu Rejonowego w S. i jako przewodnicząca Wydziału III Cywilnego tegoż Sądu pobiera - oprócz wynagrodzenia zasadniczego - stały dodatek funkcyjny. W miesiącach lutym i marcu 1994 r. powódka otrzymała ponadto dodatek pieniężny za sprawowanie patronatu nad aplikantami, przewidziany w § 5 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 marca 1994 r. w sprawie wynagrodzeń sędziów sądów powszechnych oraz asesorów i aplikantów sądowych (Dz. U. Nr 36, poz. 135 ze zm.). Patronat nad aplikantami powódka sprawowała również w czerwcu 1994 r., lecz wówczas Prezes Sądu Wojewódzkiego w S. odmówił jej wypłaty wspomnianego dodatku, powołując się na stanowisko dyrektora Departamentu Kadr Ministerstwa Sprawiedliwości, który w piśmie z dnia 10 czerwca 1994 r. wyraził pogląd, że dodatek za patronat nad aplikantami jest dodatkiem funkcyjnym i zgodnie z § 5 ust. 3 cyt. rozporządzenia nie przysługuje w zbiegu z uprawnieniem do wyższego dodatku za pełnienie innej funkcji.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Szczecinie, wyrokiem z dnia 27 lipca 1994 r.

uwzględnił powództwo Urszuli C. przeciwko temuż Sądowi jako pracodawcy o zapłatę dodatku za sprawowanie patronatu nad aplikantami. Dodatek ten nie jest bowiem dodatkiem funkcyjnym, tylko odrębnym wynagrodzeniem za okresowe pełnienie dodatkowych czynności sędziowskich, nie objętych wynagrodzeniem zasadniczym. Dodatek za patronat nad aplikantami nie został też ujęty w tabeli, która jako załącznik do rozporządzenia wymienia enumeratywnie stanowiska uprawniające do dodatku funkcyjnego. Dodatek funkcyjny jest zresztą w okresie sprawowania danej funkcji stałym składnikiem wynagrodzenia sędziego, pozostającym w ścisłym i bezpośrednim związku z konkretnymi obowiązkami i odpowiedzialnością, określonymi w regulaminie czynności sądowych. Cech tych nie posiada dodatek patronacki, przysługujący za okresowe zapoznawanie aplikantów z czynnościami należącymi do obowiązków sędziego. Patronat nad aplikantami nie jest zatem kierowniczą funkcją, a przysługujący zań dodatek nie stanowi dodatku funkcyjnego, wobec czego w sprawie nie zachodzi zbieg uprawnień do dodatków funkcyjnych, o którym mowa w § 5 ust. 3 rozporządzenia.

Rozpoznający rewizję strony pozwanej Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie powziął wątpliwości co do tego, czy sędzia pobierający dodatek funkcyjny z tytułu pełnienia funkcji przewodniczącego wydziału jest równocześnie uprawniony do dodatku za sprawowanie patronatu nad aplikantami. Wątpliwości te Sąd Wojewódzki wyraził w zagadnieniu prawnym przytoczonym w sentencji niniejszej uchwały i które postanowieniem z dnia 30 września 1994 r. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 § 1 k.p.c.

W uzasadnieniu swego postanowienia Sąd Wojewódzki podziela w zasadzie poglądy, które w sprawie kwalifikacji prawnej dodatku za patronat nad aplikantami wypowiedział Sąd pierwszej instancji. Sąd Wojewódzki podkreśla zatem, że wspomniany dodatek nie jest w § 5 ust. 2 rozporządzenia nazywany "funkcyjnym", a czynności patronackie nie zostały zamieszczone w tabeli stanowisk i stawek dodatku funkcyjnego, będącej załącznikiem do rozporządzenia. Co prawda dodatek patronacki przysługuje w wysokości 0,15% przeciętnego wynagrodzenia w sferze produkcji materialnej, tzn. w pierwszej spośród dziesięciu "stawek dodatku funkcyjnego" przewidzianych w tabeli zamieszczonej w § 3 rozporządzenia, ale jest to zdaniem Sądu Wojewódzkiego jedynie techniczna metoda regulowania wysokości dodatku patronackiego, pozostająca bez wpływu na jego charakter prawny.

Sąd Wojewódzki twierdzi ponadto, że rodzajowa odrębność dodatku patronackiego i funkcyjnego, wyłączająca zastosowanie § 5 ust. 3 rozporządzenia o skutkach zbiegu uprawnień do dwóch dodatków funkcyjnych, wynika również z wykładni historycznej, odwołującej się do poprzednio obowiązującego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 września 1990 r. w sprawie wynagrodzeń sędziów sądów powszechnych oraz asesorów i aplikantów sądowych (Dz. U. Nr 66, poz. 392). Rozporządzenie to nie przewidywało bowiem wypłacania dodatku patronackiego, zaś treść jego przepisu § 5 była zbieżna z brzmieniem § 5 ust. 1 i 3 obecnego rozporządzenia.

Źródłem wątpliwości Sądu Wojewódzkiego, uzewnętrzniionych w zagadnieniu prawnym przekazanym do rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, stało się natomiast wspomniane wyżej pismo z dnia 10 czerwca 1994 r., w którym dyrektor Departamentu Kadr Ministerstwa Sprawiedliwości wyraził wobec wszystkich sądów pogląd o funkcyjnym charakterze dodatku patronackiego. Rzeczony dyrektor uważa, że rozstrzy-

gające w tej sprawie jest odesłanie przez § 5 ust. 2 rozporządzenia do jego § 3, określającego tabelę stawek dodatku funkcyjnego.

Za taką ewentualnie interpretacją mogłaby - zdaniem Sądu Wojewódzkiego - przemawiać systematyka rozporządzenia, sytuująca dodatek patronacki w przepisie o dodatkach funkcyjnych. O "funkcyjnym" charakterze dodatku patronackiego można by też ewentualnie wnioskować z zakresu upoważnienia ustawowego, udzielonego Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej przez art. 71 § 3 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz. U. z 1994 r., Nr 7, poz. 25). W świetle art. 71 ust. 1 ustawy zakres upoważnienia zdaje się bowiem być ograniczony do wynagrodzeń zasadniczych oraz dodatków stażowych i funkcyjnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Dodatek za sprawowanie patronatu nad aplikantami jest wprowadzie usytuowany w przepisie § 5 rozporządzenia z dnia 10 marca 1994 r., ale to w żadnym razie nie przesądza o jego przynależności do kategorii dodatków funkcyjnych. Zgodnie z § 5 ust. 1 rozporządzenia dodatek funkcyjny przysługuje osobie, którą powołano lub której powierzono pełnienie obowiązków lub funkcji kierowniczych. Wyczerpujący wykaz takich funkcji lub obowiązków, (pod wspólnym mianem "stanowisk funkcyjnych"), jak też odpowiadających im stawek dodatku funkcyjnego zawiera tabela, stanowiąca załącznik do rozporządzenia. W tabeli tej nie ma funkcji (stanowiska) patrona aplikantów. Z żadnym ze stanowisk wymienionych w tabeli nie łączy się też "pierwsza" spośród ogółem dziesięciu stawek dodatku funkcyjnego, ustalonych przez § 3 rozporządzenia. Hierarchicznie najniższe stanowiska funkcyjne uprawniają do drugiej stawki dodatku funkcyjnego, zaś "pierwsza stawka" odnosi się wyłącznie do patronatu nad aplikantami. Jest to więc ściśle rzecz biorąc nie tyle "pierwsza stawka dodatku funkcyjnego", ile kwota dodatku patronackiego, która przez zamieszczenie jej w tabeli mnożnikowych stawek dodatku funkcyjnego podlega też przewidzianemu dla nich mechanizmowi automatycznej waloryzacji, powiązanej ze wzrostem przeciętnego wynagrodzenia w sferze produkcji materialnej.

W typologii składników płacy doktryna prawnicza odróżnia zresztą dodatki (stawkowe) oraz tzw. dopłaty, czyli dodatki niestawkowe. Roszczenia o dodatki stawkowe są nabywane wprowadzie pod warunkiem zajścia uzasadniających to, szczególnych okoliczności, ale na tych samych zasadach co z tytułu płacy zasadniczej. Dodatki stawkowe są więc tak ściśle związane z płacą, że mogłyby zostać włączone do jej stawki. Natomiast roszczenie z tytułu dopłaty pracownik nabywa przez wykonanie czynności dodatkowych lub ubocznych wobec zasadniczego toku pracy, a więc niejako od przypadku do przypadku (M.Święcicki: Prawo wynagrodzenia za pracę, PWN, Warszawa 1963, s. 46-47).

Dodatek funkcyjny jest dodatkiem stawkowym najbardziej związanym z płacą zasadniczą, ponieważ stanowi faktyczne zwiększenie jej stawki, zależne jedynie od zajmowania określonego stanowiska kierowniczego (D.Kotowska: Zagadnienia prawne regulacji płac w układach zbiorowych pracy, Studia i Materiały Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, zeszyt 9 (106), Warszawa 1979, s. 20). Takiego charakteru nie ma tzw. dodatek za patronat nad aplikantami, będący dopłatą za spełnianie przez sędziego dodatkowych czynności, nie stanowiących przedmiotu jego zwyczajnego świadczenia w

wykonaniu pracowniczych obowiązków. Sędzia nie może jednak odmówić wykonania takiej dodatkowej pracy, gdyż zostaje mu ona "wyznaczona" przez prezesa właściwego sądu (§17 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 listopada 1993 r. w sprawie aplikantów sądowych i prokuratorskich, Dz. U. Nr 109, poz. 491).

Oceny charakteru prawnego dodatkowego wynagrodzenia za patronat nad aplikantami nie sposób podważać argumentami z art. 71 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych, który stanowi, że wynagrodzenie zasadnicze sędziów równorzędnych sądów jest równe i stanowi, odpowiednio do rangi stanowiska sędziego, wielokrotność przeciętnego wynagrodzenia w sferze produkcji materialnej; wysokość wynagrodzenia sędziów sądów równorzędnych różnicuje staż pracy i pełnione funkcje. Wprawdzie cyt. przepis nie grzeszy precyzją, ale nie wolno go interpretować w sposób sprzeczny z utrzymanym w mocy art. 68 Konstytucji z 1952 r. oraz z podstawową zasadą prawa pracy, określoną w art. 13 k.p. Wynagrodzenie zasadnicze sędziów równorzędnych sądów może być zatem równe tylko przy takim samym zakresie obowiązków. Jeśli natomiast zakres ten ulega przejściowemu rozszerzeniu, to kompetencję do ustalenia odpowiedniej dopłaty do wynagrodzenia zasadniczego trzeba traktować jako przyczynowo konieczną dla zrealizowania wspomnianej normy konstytucyjnej oraz podstawowej zasady prawa pracy, a więc jako udzieloną (wynikającą) z mocy reguły instrumentalnego nakazu.

Rozważenie różnic pomiędzy dodatkiem funkcyjnym oraz dopłatą za patronat nad aplikantami prowadzi do wniosku, że równoczesne uprawnienie do tych świadczeń nie jest wyłączone przez § 5 ust. 3 rozporządzenia, wobec czego Sąd Najwyższy na podstawie art. 391 § 1 k.p.c. podjął uchwałę jak w sentencji.

=====